

G. RODARI'S *CHOCOLATE FALLS FROM THE SKY* IN CHILDREN'S ART VARIATIONS

G. RODARIHO Z *NEBA PADÁ ČOKOLÁDA* V DETSKÝCH UMELECKÝCH VARIÁCIÁCH

Doc. PaedDr. Zuzana Chanasová, PhD.

Katolícka univerzita v Ružomberku, Slovensko

ABSTRACT

The literary work of the Italian writer for children Ganni Rodari (1920-1980) *Chocolate falls from the sky*¹ captures a child's desire for chocolate in a humorous way, in which the author connects the real world of children with the world of fantasy, humor, or the darker sides of the world of adults. The aim of the contribution is to briefly introduce the author himself and to characterize a literary work that has become a subject for artistic activity conducted by a child of preschool age. In the end, the paper provides the image section with the children's creative variations of the said literary work.

Key words: preschool child, artistic expression, literary motif

ABSTRAKT

Literárne dielo talianskeho spisovateľa pre deti Ganni Rodariho (1920 – 1980) *Z neba padá čokoláda* humorným spôsobom zachytáva túžbu dieťaťa po čokoláde, v ktorej autor prepája reálny detský svet so svetom fantázie, vtipu, či temnejších stránok sveta dospelých. Cieľom príspevku je v krátkosti predstaviť samotného autora, charakterizovať literárne dielo, ktoré sa stalo námetom pre umelecké aktivity dieťaťom predškolského veku. V závere príspevok v obrazovej časti prezentuje vytvorené detské variácie na dané literárne dielo.

Kľúčové slová: dieťa predškolského veku, výtvarný prejav, literárny motív

¹ V anglickom umeleckom preklade diela sa používa názov *A Pie in the Sky* (Rodari, 1971)

ÚVOD

Mária Montessori zistila, že dieťa sa ľahko zapojí do akejkoľvek hry, alebo činnosti, ktorá súvisí s jeho potrebou rozvíjať sa. Rado sa zapojí do činnosti smerujúcej k práci, či sústredenej aktivite, pri ktorej potom dokáže dlho vytrvať (Petit, 2021). V našom príspevku sa montessoriovská skúsenosť zhmotnila do umeleckých aktivít dieťaťa predškolského veku, ktoré tvorilo na základe literárneho podnetu *Z neba padá čokoláda* (2015b) od talianskeho spisovateľa pre deti Ganni Rodariho.

V úvode príspevku prezentujeme bibliografiu autora, ako aj prierez jeho tvorby pre deti. Ďalej charakterizujeme vybrané aspekty diela, ako aj prezentujeme umelecké variácie, ktoré deti predškolského veku vytvorili.

GIANNI RODARI

Gianni Rodari sa narodil 23. októbra 1920. Počas druhej svetovej vojny bol pre zlý zdravotný stav oslobodený od vojenskej služby, a keďže v tom čase vyhral súťaž na miesto učiteľa, upriamilo to jeho pozornosť na dieťa. Po oslobodení v 1945 začal svoju novinársku kariéru, z ktorej neskôr, v roku 1958 vznikla spolupráca s Talianskou televíziou a CNN, v programovej tvorbe pre deti.

Pri vyučovaní na rôznych školách si uvedomil, že škola, ktorá je zábavná, v ktorej deti môžu využívať svoju fantáziu, ich priťahuje oveľa viac, ako škola plná memorovania a pojmov. Aj na základe toho sa rozhodol dať svoje knihy komentovať samotným deťom. V diele z roku 1958 *Jazmínko v krajine klamárov* (Rodari, 1972) „vytvoril výrazného detského hrdinu, ktorý je dôstojným dedičom Collodiho Pinocchia z roku 1883“ (Mesárová, 2020, s. 42).

V roku 1962 vydal jednu zo svojich najznámejších kníh, zbierku krátkych rozprávok *Rozprávky po telefóne* (2015a). V roku 1970 získal prestížne medzinárodné ocenenie pre autorov z oblasti literatúry pre deti a mládež - *Cenu Hansa Christiana Andersena*.

Významnou pre pedagogickú oblasť sa stala Rodariho kniha z roku 1973 *Grammatica della fantasia, Introduzione all'arte di inventare storie* (prek. *Gramatika fantázie, Úvod do vymýšľania príbehov*) (Rodari 1997). Kniha bola určená všetkým, ktorí pracujú s deťmi, s túžbou pomôcť im pochopiť dieťa v jeho svete fantázie.

Počas svojho života Rodari spolupracoval s rôznymi novinami a zúčastňoval sa mnohých konferencií. Priamo v talianskych školách navštevoval a diskutoval s učiteľmi, rodičmi, žiakmi, či rôznymi detskými divadelnými skupinami. Zomrel na zlyhanie srdca v roku 1980 vo veku 59 rokov.

RODARIHO TVORBA

Gianni Rodari vstúpil do komunistckej strany počas partizánskej vojny v roku 1944. Túto jeho politickú príslušnosť jemne cítiť aj v jeho dielach pre deti. Považoval sa za intelektuála, ktorý chcel pôsobiť veľmi prirodzene, a byť súčasťou života obyčajných ľudí, s túžbou po lepšom a hodnotnejšom živote pre nich (Cambi 1985).

Ako bolo spomenuté, významná je jeho kniha z roku 1973 *Grammatica della fantasia* (Rodari, 1997), ktorú venoval dospelým s cieľom pochopiť svet dieťaťa, keďže ju písal

v čase, kedy dieťa bolo stredobodom výchovného pôsobenia dospelého, ktorý ho mal „dotvárať“ na svoj obraz (Boero, 1992). V tom čase sa deťom prihovárало s určitým pátosom, akoby boli bábikami na maznanie, pričom témy, ktoré sa deťom komunikovali nemali nič spoločné so skutočným životom.

Rodari v tom čase, keď spoločnosť ako taká žiadala konkrétne zmeny v prospech slobody a solidarity, videl dieťa ako aktívny subjekt, ktorý pozná svoju vlastnú realitu a je neoddeliteľnou súčasťou spoločnosti. Pre Rodariho dieťa bolo aktívnym človekom, ktorý vie pomocou fantázie zabojovať o to, aby bol svet lepší a ktorý dokáže vidieť realitu odlišne od sveta dospelých.

Spisovateľ vo svojich dielach opisoval deti ako zvedavcov, objavujúcich a spoznávajúcich svet. Veľmi dobre jeho tvorbu vystihol Califano, ktorý hovorí, že u Rodariho neexistoval jediný pohľad na svet. „*Môžete sa naň pozerat' zo zeme alebo si ho predstaviť z vrcholu oblakov, rovnako ako môžete vstúpiť do domu dverami alebo do neho vstúpiť cez okno*“ (1988, s. 58). Témy, ktorých sa Rodari dotkol, sú často málo poetické, ale odrážajú realitu, s ktorou sa deti stretávajú v každodennom živote, pri ich úsilí, radoostiach a túžbach. Podľa Rodariho sa literatúra pre deti môže dotýkať všetkých tém života, ak sú prispôsobené schopnosti dieťaťa a pochopiť ich význam.

V tomto ohľade bol obzvlášť dôležitý román pre deti *Z neba padá čokoláda*², ktorý napísal v roku 1966. Rodari nesníval o novej *krajine hračiek*. Uprednostnil fantastický prvok až do takej miery, že sa niekedy stáva až surrealistickým. Uznal v ňom hodnotu vzdelania a postavil ju ako základnú hodnotu zameranú na rozvoj kreativity dieťaťa. Škola pre neho nebola len miestom, kam sa ľudia chodia zabávať, ale miestom učenia a sociálneho vykúpenia detí z chudobných talianskych povojnových tried. Spisovateľ nikdy nedevalvoval školské vyučovanie. Napr. v oblasti jazyka podľa neho, ak je detská predstavivosť stimulovaná k tvorbe slov a spojení medzi nimi, táto schopnosť zahŕňa aj iné vzorce, smerujúce k prelomeniu zaužívaných foriem, k novým skúsenostiam a vedomostiam.

Kreativita sa podľa neho prejavuje v kladení otázok. Je synonymom „divergentného myslenia“, čo znamená, že je schopná neustále narúšať skúsenosťou nadobudnuté vzorce. Rodariho deti sú schopné slobodných a nezávislých úsudkov a odmietajú všetko, čo je zaužívané a známe, „*odmieta kodifikované, a nedovolí aby predmety a pojmy brzdil konformizmus*“ (Rodari 1997, s. 171).

Z NEBA PADÁ ČOKOLÁDA

Dielo *Z neba padá čokoláda* napísal Rodari v roku 1966 spolu s deťmi *Základnej školy Collodi*, ktorá sa nachádza na predmestí Ríma, takzvanej *Borgata del Trullo*. Kniha rozpráva, ako neidentifikovaný objekt letí oblohou nad predmestím Ríma. Pre

² Poz. v taliančine – *La torta in cielo* – kde priamy preklad je – *Torta v nebi* (Rodari, 1966)

dospelých to nie je nič iné ako možný nepriateľ, ktorý prišiel viesť vojnu. V skutočnosti je to obrovský lietajúci koláč, z ktorého zo všetkých otvorov vytekajú kúsky čokolády a cukríkov. „*Záhadný predmet, pohybujúci sa po oblohe, bol obrovský, len tak od oka musel mať priemer tak kilometer*“ (Rodari, 2015b, s. 13).

V deji sa objavia deti policajta Melettiho - Paolo a Rita, ktorí si uvedomia, že to, čo padá z lietajúceho telesa, sú kúsky čokolády. Odvážnemu Paolovi, za ktorým ide jeho malá sestra Rita sa podarí dostať do koláča. Vo vnútri nachádza tajomného profesora Zetu. Profesor vysvetľuje, že chcel zostrojiť dokonalú atómovú bombu, no po skončení príprav roztržitý minister hodil do stroja na bomby cukrovinky a tak sa profesor Zeta ocitol katapultovaný riadiacim systémom v samotnej torte, ktorá po prelete niekoľkých morí pristála hneď vedľa Ríma, na kopci pri Borgata del Trullo.

Profesor Zeta sa po vyhodnotení situácie rozhodne pre sebazničenie, keďže mu hrozí zbombardovanie od armády, ktorá sa medzičasom rozmiestnila okolo samotnej torty. Paolo ho však presvedčí, aby nič také nerobil, lebo lahodná torta môže spôsobiť radosť mnohým deťom. Medzitým je jeho sestra Rita zajatá vojakmi, ktorí priletenu tortu považujú za nepriateľa. Podarí sa jej z nemocnice, kde je umiestnená na pozorovanie spolu s ostatnými chorými deťmi utiecť. Postupne si všetky deti mesta dajú vedieť o obrovskej torte a spolu s ich matkami, ktoré im zo strachu bežia v päťách, prichádzajú k torte. Hľba detí sa tak za veľmi krátku chvíľu púšťa do jedenia torty, ktorá vojakom mizne pred očami, až zmizne úplne. Vďaka tomu prinášajú mier medzi dospelých, ktorí do poslednej chvíle trvali na tom, že to, čo majú pred sebou, je nebezpečná tajomná zbraň.

V Rodariho knihe tak vidíme, že vo všetkých akciách, ktoré sa v príbehu odohrávajú, vrátane útoku detí na tortu sa zrkadlí vzájomná dôvera medzi deťmi, aj tými, ktoré sa navzájom nepoznajú. Malej Rite, ktorej dospelí vôbec neveria, že to, čo jedla z tajomného telesa, ktoré pristálo za mestom, bol skutočný marcipán, sa splní, že v nemocnici jej uveria deti. „Ach, aké senzačné je rozprávať sa s deťmi. Vôbec si nemyslia, že blúznim. Chápu, že si nevymýšľam, že všetko je čistá pravda (Rodari, 2015b, s. 76).

DIETĀĀ A VÝTVARNÉ VARIÁCIE

Piaget od dvoch do siedmich rokov dieťaťa pomenúva toto obdobie vlastným názvom: obdobie spontánnej obsahovej detskej tvorby. Ide o obdobie naivného detského realizumu, či zlatý vek detskej kresby, ktorý podlieha zákonnostiam (Lehotayová – Valachová, 2018). Spontánnosť detskej tvorby vidíme aj v troch variáciách spracovania literárneho motívu príbehu o tajomnej torte. Počas niekoľkých dní, kedy sme deťom predškolského veku čítali knihu *Z neba padá čokoláda* sme ich vyzvali k umeleckej tvorbe. V priebehu niekoľkých dní si zvolili rôzne techniky: maľbu, prácu s papierom a stavebnicou, čoho výsledkom je ich umelecká tvorba prezentovaná v obrazovom materiály.

VARIÁCIA Č.1

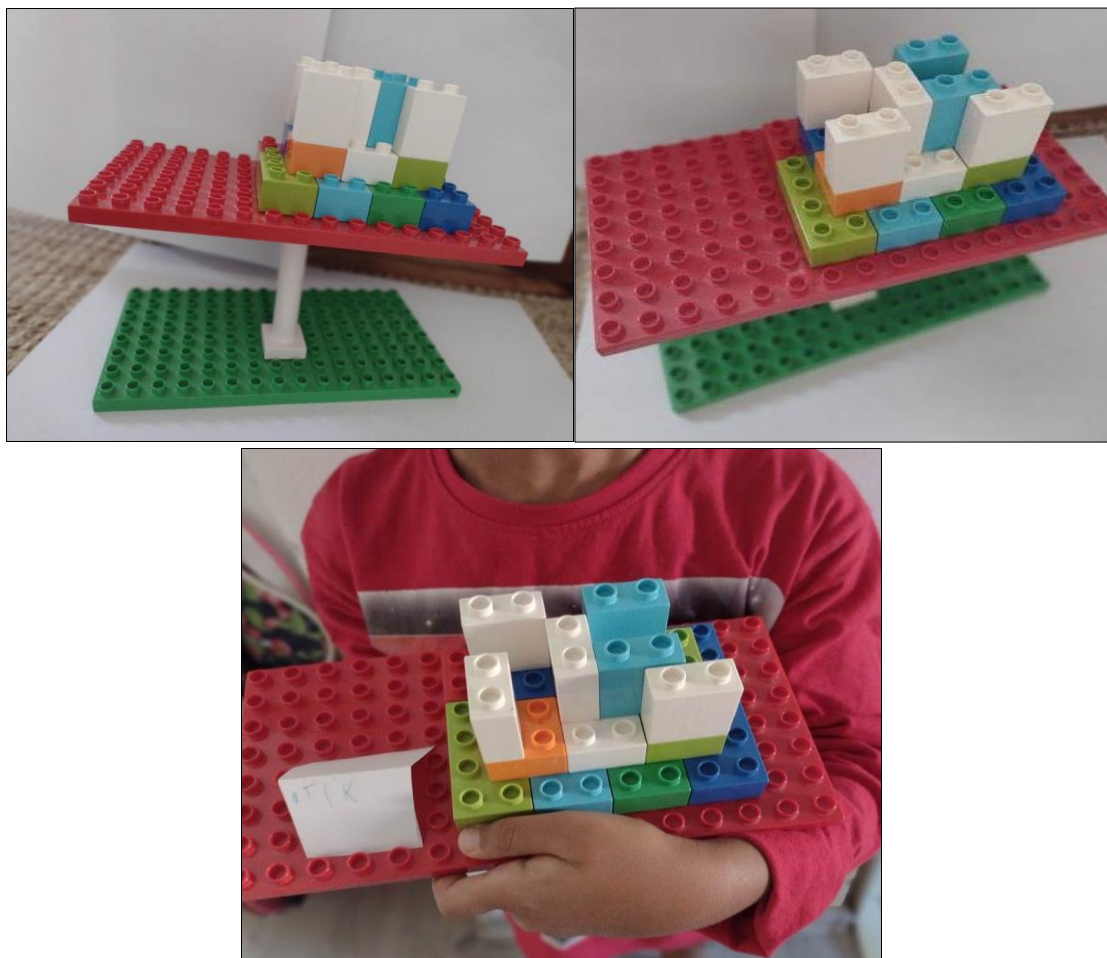
Prvé detské variácie vznikli maľbou vodovými farbami. V obrazovom materiály č. 1 – 3 vidíme tvorbu troch detí vo veku 3 – 6 rokov. Všetky tri sa snažili zachytiť ich pohľad na čokoládovú tortu, ktorá v príbehu pristála z oblohy neďaleko mestečka a prilákala deti, ktorých nič neodradilo od toho, aby ju ochutnali. Využili sme veľké formáty výkresu, na ktorých deti znázorňovali torty.

Obr. 1 -3: Torta - prvá variácia (zdroj: vlastné spracovanie)

VARIÁCIA Č.2

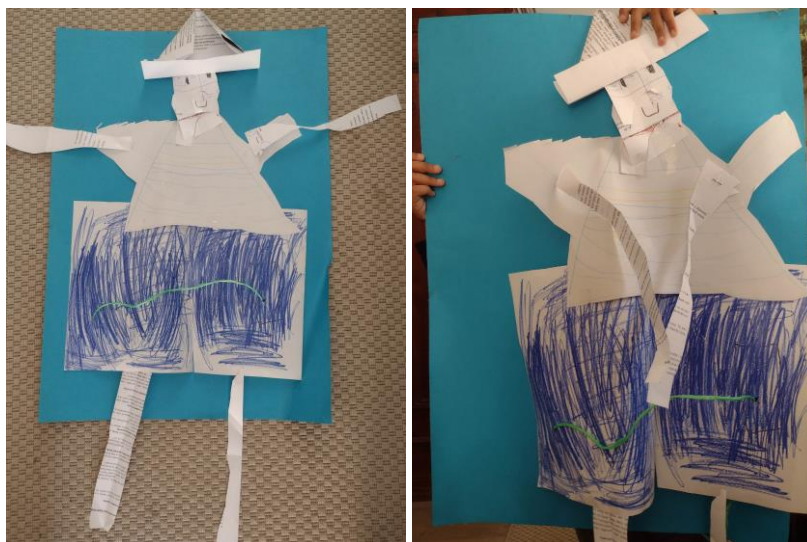
Príbeh o torte, ktorá pristála neďaleko mestečka, v ktorom žili Rita a Paulo inšpirovala deti pre tvorbu s legom. Vytvárali tortu. Zaujímavé bolo sledovať, ako sa snažili umiestniť stredný stĺp, vďaka ktorému torta na zelenej podložke predstavovala to, čo mala. Ich spracovanie vidíme na obrázkoch č. 4 – 6.

Obr. 4 - 6: Torta - druhá variácia (zdroj : vlastné spracovanie)

VARIÁCIA Č.3

Poslednou variáciou bola práca s papierom. Jedno z detí si postupne začalo vytvárať tajomného profesora Zetu, jednu z hlavných postáv knihy. Vystrihlo mu nohavice podľa svojej veľkosti a postupne pridávalo jednotlivé časti tela v podobe použitých papierov veľkosti A4.

Obr. 7 -8 : Profesor Zeta - tretia variácia (zdroj: vlastné spracovanie)

V druhej a tretej variácii sa ukazuje, že dieťa nepotrebuje kopírovať zaužívané schémy. Prispieva tak ku kreatívnemu zhmotneniu literárneho motívu, čo potvrdzuje to čo Rodari povedal o kreativite. „Kreativita zodpovedá divergentnému mysleniu, schopnému rozbiť zaužívané schémy, odmietat' kodifikované, pričom ide o zmýšľanie, ktoré je pripravené čeliť komplikáciám a narušiť normálnosť“ (Mesárová, 2020, s. 43).

ZÁVER

„Mnohé štúdie potvrdzujú, že tvorivosť, na rozdiel od iných kognitívnych funkcií dosahuje svoj vrchol v detstve a ako dieťa rastie, stráca sa“ (Bilbao, 2018, s. 251). Z daného dôvodu je veľmi potrebné túto tvorivú silu dieťaťa chrániť, rozvíjať, aby ju dokázalo používať počas celého svojho života (Libertini, 2021).

Literárne dielo pre deti *Z neba padá čokoláda* spisovateľa Ganni Rodariho tak nepriamo zasiahlo do detského sveta a práca s knihou tak nadobudla nielen terapeutický, ale aj tvorivý, umelecký rozmer (Kaščáková a Kováčová, 2021), ktorý sme v príspevku po teoretickom exkurze zameranom na autora a dielo prezentovali v obrazovom materiály. Uždil (2002) hovorí, že tvorivosť je veľmi potrebná, lebo je predpokladom technického a civilizačného pokroku. Podľa neho „nestačí nové, ale väčšie bohatstvo vedeckých poznatkov iba registrovať a začleňovať do racionálnych systémov, je žiadúce ich vedieť uchopiť, dať im nové súvislosti a použiteľnosť, urobiť ich prospešnými, aby to uľahčilo a naplnilo život novými hodnotami“ (Uždil, 2002, s. 104).

Zaujímavý je aj pohľad Simony Mercantini, ktorá hovorí o tom, že kultúra jedla je neoddeliteľnou súčasťou každodenného života a kulinárske tradície sa stávajú „individuálnou značkou“ každého národa (Mercantini 2021). Postačí, ak si v krátkosti pripomenieme najväčší taliansky román pre deti Pinocchia, v ktorom je sladkosť vždy vnímaná ako nedosiahnuteľná, no žiadaná odmena. Práve túžba dieťaťa po sladkostiach v podobe torty tak bola nevšedným impulzom pre detského čitateľa, ktorý vo veľmi krátkom čase porozumel konaniu detí v príbehu, čo ho inšpirovalo k ďalšej tvorivej činnosti.

BIBLIOGRAFIA

1. Bilbao, A. (2018). *Detský mozog vysvetlený rodičom*. Bratislava: Noxi.
2. Boero, P. (1992). *Una storia, tante storie, Guida all'opera di Gianni Rodari*. Torino: Einaudi.
3. Califano, F. (1998). *Lo specchio fantastico. Realismo e surrealismo nell'opera di Gianni Rodari*. Trieste: Einaudi Ragazzi.
4. Cambi, F. (1985). *Collodi, De Amicis, Rodari, tre immagini di infanzia*. Bari: Dedalo.
5. Kaščáková, S., & Kováčová, B. (2020). *Edukačný a terapeutický potenciál knihy vo včasnej starostlivosti o rodinu s dieťaťom s rizikovým vývinom*. Ružomberok: Verbum.
6. Lehotayová, B., & Valachová, D. (2018). *Teoreticko-výskumná paradigma frafomotoriky v materskej škole*. Banská Bystrica: Belianum.
7. Libertini, R. (2021). *Pinocchio, Buratino - two diferent stories from the same fairy wood*. In: *Cudzie jazyky v premenách času 11: recenzovaný zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM.
8. Mesárová, E. (2020). *Talianska fantastická literatúra pre deti a mladých dospelých. Vývojové tendencie a premeny*. Banská Bystrica: Belianum.
9. Mercantini, S. (2021). *Functions of Gastronomic Images in the Novel Ni Ève, Ni Adam by Amélie Nothomb*. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, Vol. 557.
10. Petit, N. (2021). *Montessori doma 3 – 6 rokov*. Bratislava: Svojtka & Co.
11. Rodari, G. (1971). *A Pie in thy Sky*. London: J M DENT & SONS.
12. Rodari, G. (1962). *Favole al telefono*. Torino: Einaudi.
13. Rodari, G. (1997). *Grammatica della fantasia. Introduzione all'arte di inventare storie*. Trieste: Edizioni EL.
14. Rodari, G. (1972). *Jazmínko v krajine klamárov*. Bratislava: Mladé letá.
15. Rodari, G. (1966). *La torta in cielo*. Torino: Einaudi.
16. Rodari, G. (2015a). *Rozprávky po telefóne*. Bratislava: Artforum.
17. Rodari, G. (2015b). *Z neba padá čokoláda*. Bratislava: Q111.
18. Uždil, J. (2002). *Čáry, klikyháky, paňáci a auta. Výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Portál, spol. s r.o.

Contact

Doc. PaedDr. Zuzana Chanasová, PhD.

Pedagogická fakulta, Ružomberok, Slovensko

zuzana.chanasova@ku.sk